

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА  
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ  
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСНА РАДА  
ГАЛИЦЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ  
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗАПОВІДНИК "ДАВНІЙ ГАЛИЧ"

**ХРИСТИЯНСЬКА СПАДЩИНА  
ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ: ЦІННІСНІ  
ОРІЄНТИРИ ДУХОВНОГО ПОСТУПУ  
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ**

*(присвячується 70-річчю археологічного відкриття  
і 850-літтю Галицького кафедрального собору)*

**Матеріали Міжнародної ювілейної наукової конференції**

**Івано-Франківськ - Галич  
2006**

## Християнська спадщина Галицько-Волинської держави

У збірнику матеріалів Міжнародної наукової конференції "Християнська спадщина Галицько-Волинської держави: ціннісні орієнтири духовного поступу українського народу" (присвяченій 70-річчю археологічного відкриття і 850-літтю освячення Галицького кафедрального собору) вміщено виклад доповідей і повідомлень учасників конференції, які відображають результати найновіших археологічних досліджень Галицької землі, маловідомі сторінки історії княжого Галича, Галицької єпархії та митрополії, культурно-духовну спадщину княжої України-Русі, а також історію відкриття Успенської катедрі і суспільно-політичний резонанс розкопок Ярослава Пастернака, що вплинув на пробудження українського національного життя.

За достовірність викладених фактів несуть відповідальність автори.

### Редакційна колегія:

ОСТАФІЙЧУК Богдан (голова), КОВАЛЬ Ігор (заст. голови),  
ОСТАЦУК Іван (відп. редактор), БЕРЕГОВСЬКИЙ Олександр,  
КОВЦУНЯК Світлана, КРУК Василь, СТЕЦЮК Роман,  
ТКАЧ Ігор, ЧЕРНЕГА Ірина

Відповідальний за випуск  
МИРОНЮК Іван

Ухвалено вченими радами Прикарпатського національного  
університету імені Василя Стефаника  
і Національного заповідника "Давній Галич".

ISBN 966-428-011-9

© Прикарпатський національний університет  
імені Василя Стефаника,  
Національний заповідник «Давній Галич»

Вісім сто  
з'явилася дер  
часто буває з  
ініціатором об  
Мстиславич, є  
Враховуючи п  
Володимирсь  
найвідоміший  
обрав Холм. В  
і Холмщина є  
результатом  
політичний і  
підляських зе  
на її теренах у  
Мстиславича  
тогочасної кн  
"держава" як  
Зрозумілі  
будівництва в  
монголо-тата  
центром Схід  
змагалися за  
роздрібненн  
Волинського  
унікальну ін  
боротьби, ку  
продовжила н  
політичним п  
Саме то  
загальнонаці

Мирослав ВОЛОЩУК  
(Івано-Франківськ)

## Угорські військові кампанії у Галичину на початку XIII ст.: основні цілі та характер перебігу

Історичний розвиток Галицької та Волинської земель доби середньовіччя характеризується особливою складністю політичних процесів, які відбувались тут упродовж кінця XII - першої половини XIII ст. Місцева феодальна верхівка, підтримуючи тісні військово-політичні, економічні, династичні стосунки із сусідніми європейськими країнами, неодноразово заохочувала представників правлячих династій Польщі, Священної (згодом - Священної Римської) і Східної Римської (Візантійської) імперій та Угорщини до участі у внутрішньо-політичних конфліктах на Русі. Подібні тенденції спостерігались у XII ст., коли, наприклад, галицький престол обіймали вихідці з дому Ростиславичів. Однак чи не найпотужніше монархи центральноєвропейських держав зацікавились питанням проникнення своїх сфер впливу у Середнє Подністров'я та на Володимиро-Волинську землю після відомих подій 1205 р.\*.

Одними з найбільш активних і успішних у своїх прагненнях були угорські Арпади (895 - 1301 рр.), які ще у 1188 - 1189 рр., використавши прохання останнього представника місцевої династії - Володимира Ярославича допомогти йому повернути втрачений у боротьбі з Романом Мстиславичем волинським батьківський трон, на короткий час включили Галицьку землю до складу Корони Святого Іштвана. Статус новоприєднаної території досі залишається дискусійним, хоча, на нашу думку, з певною вірогідністю можна говорити про Галичину як намісництво в складі Угорщини, де керівництво на місцях залишалось у бояр, але верховна влада належала синові короля Бели II (1172 - 1196 рр.) - Ендре і його угорському оточенню<sup>1</sup>.

Непродумані дії у сфері управління вказаними землями та відсутність компромісу із представниками місцевої феодальної верхівки в кінцевому результаті призвели до втрати угорцями Галичини у серпні 1189 р. Найближчі 16 років Середнє Подністров'я не зазнавало втручань з боку західно-європейських сусідів. Свої претензії щодо сусідніх східнослов'янських територій Арпади відновили на початку XIII ст.

Відштовхуючись від угоди, яку приблизно на рубежі 1204 - 1205 рр. новий король Ендре II (1205 - 1235 рр.) уклав з галицько-волинським князем Романом,\*\* а також посилаючись на Сяноцький договір із вдовою останнього - Анною (кінець літа 1205 р.),\*\*\* Арпади володіли доволі серйозними юридичними підставами на оволодіння Середнім Подністров'ям і, можливо,

навіть де  
десятилітн  
монарх пов  
матеріал с  
держави зу  
характеру

Однак  
престол бу  
від шлюбу  
- доньки Яр  
династії Р  
Л.Войтови  
династії Ру  
легітимних  
тивниками

Бороть  
привела д  
Середньом  
Святослава  
взаємин на  
- королем Е  
документал  
зафіксували  
і Лаврентій  
так звану  
істориком П  
безпосеред  
прихований  
детальної по  
- іноземного

Корисн  
Арпадів. Ве  
те, що Ігоре  
пішли на як  
погляд, не в  
все Володим  
II, що, в ц  
розслідуван

Власне  
основних ці

ав ВОЛОЩУК  
(Франківськ)

ну

середньовіччя  
які відбувались  
альна верхівка,  
ні стосунки із  
представників  
ської) і Східної  
у внутрішньо-  
у XII ст., коли,  
славичів. Однак  
ав зацікавились  
історів'я та на

х були угорські  
авши прохання  
ра Ярославіча  
Мстиславичем  
ицьку землю до  
території досі  
гідністю можна  
керівництво на  
і короля Бели III

и та відсутність  
ки в кінцевому  
89 р. Найближчі  
боку західно-  
нослов'янських

- 1205 рр. новий  
нським князем  
овою останнього  
лі серйозними  
в'ям і, можливо,

навіть деякими волинськими землями. Невипадково, після півтора-десятилітньої перерви, починаючи від другої половини 1205 р., угорський монарх повернув до свого титулу приставку *Galitiae, Lodomeriae Rex*<sup>2</sup>. Актовий матеріал свідчить, що подібна форма звертання і представлення правителя держави зустрічається як у приватному листуванні, так і в дипломах офіційного характеру.

Однак поряд із угорцями цілком законними претендентами на галицький престол були чернігівські князі Ігоревичі, а особливо Роман, який народився від шлюбу місцевого володаря Ігоря Святославича (1151 - 1202 рр.) і Євпраксії - доньки Ярослава Осмомисла (1153 - 1187 рр.) - передостаннього представника династії Ростиславичів. Дослідження, проведені львівським істориком Л.Войтовичем, засвідчують, що у порівнянні з іншими князями удільних династій Русі (і навіть Романовичами), чернігівські правителі мали найбільше легітимних прав на оволодіння Галичем<sup>3</sup>. Їх головними реальними супротивниками на початку XIII ст. залишались хіба що Арпади.

Боротьба за Галицьку землю, яка почалась одразу ж по Сяноцькій угоді, призвела до тимчасового (1206 - 1210 рр., з перервами) встановлення у Середньому Подністров'ї та на Волині влади князів Володимира, Романа та Святослава Ігоревичів. Послідовність приходу до влади у Галичі, перипетії взаємин названих східнослов'янських володарів зі своїм головним конкурентом - королем Ендре II доволі репрезентативно відображені на сторінках нарративної документальної спадщини Русі і Польщі (угорські хроністи практично не зафіксували вказаних подій). Серед найважливіших слід виділити Іпатіївський і Лаврентіївський літописи, а також все ще дискусійну на сьогоднішній день так звану домініканську "Загиблу хроніку", реконструйовану польським істориком Г.Лябудою на основі аналізу "Історії Польщі" Яна Длугоша. Однак безпосередній предмет нашого дослідження на сторінках названих джерел прихований за низкою другорядних, як ми вважаємо, фактів, які потребують детальної перевірки, співставлення із іншими групами документів, в тому числі - іноземного походження.

Корисний для дослідження в даному випадку актовий матеріал канцелярії Арпадів. Весь існуючий спектр джерел прямо або опосередковано натякає на те, що Ігоревичі у своїй тимчасово успішно здійсненій "галицькій політиці" пішли на якісь поступки щодо угорських феодалів і короля особисто. На наш погляд, не виключеною є і можливість прийняття деякими з князів (швидше за все Володимира і Романа або когось із них) васального підданства з боку Ендре II, що, в цілому, вимагає серйозних доказів і детального історичного розслідування.

Власне, предметом дослідження цієї статті є встановлення характеру та основних цілей угорських військових кампаній у Галичину на початку XIII ст.

Хронологічні межі роботи охоплюють 1206 - 1210 рр. з перервами, тобто час перебування Ігоревичів при владі у Галичині та на Волині і період їхніх надзвичайно тісних контактів з королем Ендре та угорською феодалною знаттю.

Існуючі, на нашу думку, доволі чисельні документальні підтвердження відчутної підлеглості чернігівських володарів щодо династії Арпадів під час одного із чергових протистоянь за Середнє Подністров'я і Волинь і як наслідок - впливу такої залежності на характер угорських військових кампаній в Галичину 1205, 1206, 1207, 1208, 1210 рр., не знайшли належного висвітлення в роботах вчених. Можна навіть говорити про те, що дослідники ніколи не ставили собі за мету вирішити такого роду завдання.

Визначаючи найголовніші завдання нашого дослідження, серед них, на наш погляд, слід виділити такі наступні:

- 1) проаналізувати характер військової кампанії угрів у Галичину в серпні - вересні 1205 р.;
- 2) з'ясувати, наскільки помітним був угорський військово-політичний вплив на перипетії приходу до влади у Галичині чернігівських князів у липні 1206 р.;
- 3) охарактеризувати етапи та стиль взаємовідносин Ігоревичів з королем Ендре II впродовж літа 1206 - осені 1208 рр. через призму аналізу кампаній Арпадів у Середнє Подністров'я в 1207 та 1208 рр.;
- 4) дослідити зміни у характері перебігу військових походів угрів у Галичину впродовж червня - вересня 1210 рр.

Встановлення у ключових містах Галицької землі влади князів Ігоревичів відбувалось на фоні жорсткого військово-політичного протистояння за Середнє Подністров'я кількох впливових правителів Центрально-Східної Європи. Серед найбільш помітних - угорський король Ендре II, краківсько-сандомирський володар Лешек Білий, київський та чернігівський князі, відповідно - Рюрик Ростиславич і Всеволод Святославович Чермний. Суттєву політичну роль у подіях, що розгортались навколо Галича, посідало місцеве боярство, що завжди було авторитетною стороною при вирішенні схожих проблем у XI - XII ст.

На початку XIII ст., окрім вищеперерахованих політичних сил, певні (не досить вагомі) пріоритети у боротьбі за Середнє Подністров'я залишала за собою вдова князя Романа Мстиславича Анна і прихильна їй знать (в тому числі - бояри з Волині, котрі переїхали сюди на рубежі XII - XIII ст.). На наш погляд, аргументи княгині могли опиратись на факт силового оволодіння Галичиною з боку володимиро-волинського претендента у 1199 р. та його міжнародного авторитету, швидко здобутого за короткі 6 років управління.

Однак, в цілому, по смерті свого чоловіка у червні 1205 р. Анна все ж почувала себе в Галицькій землі достатньо невпевнено. Цьому сприяло кілька суб'єктивних факторів, про які опозиціонери волинських престолонаслідників

обов'язково зн сучасний львів династичними Романа в житт династії Рості актового маг Дипломи факти викорис Ярославича у Подністров'я і цього, на наш легітимним ш ними прав ко реальними ж Осмомисла.

Практика відомою. Траг Найбільш пов якого була кл київським пра

Дуже впл верства, яка, з його смерті п літопису, найб особливо - боя при формуван західноєвропе

Відповід

1) фактич угорський кор наявності підт вдовою Роман 1206 р. (перш Rex;

2) перша вересня 1205 р вплив у Серед Романовичів і Даний похід н час покинув Га

обов'язково знали. Насамперед, молоді спадкоємці Данило і Василько, як вважає сучасний львівський історик Л.Войтович<sup>4</sup>, володіли недостатньо ґрунтовними династичними підставами на оволодіння місцевим престолом. На час загибелі Романа в живих залишались останні незаконно народжені представники династії Ростиславичів - Володимир-Іван та Василько, які, судячи із угорського актового матеріалу, проживали в межах володінь Арпадів<sup>5</sup>.

Дипломи, що вийшли із канцелярії угорських королів, не вказують про факти використання останніми хоча б якихось прав згаданих синів Володимира Ярославича у своїх інтересах під час проникнення на територію Середнього Подністров'я на початку XIII ст. Однак і категорично заперечувати можливості цього, на наш погляд, також не можна, бо до 1221 р. реальним династичним легітимним шляхом оволодіння уграми престолом у Галичі було використання ними прав когось із нащадків колишньої родини Ростиславичів. Найбільш реальними ж претендентами, звичайно, були згадані онуки Ярослава Осмомисла.

Практика, коли князі заводили дітей від неофіційних дружин, на Русі була відомою. Траплялись і випадки, коли ці нащадки займали столичний престол. Найбільш показовою є ситуація із Володимиром Святославовичем, матір'ю якого була ключниця Святослава Ігоревича - Малуша, а він сам у 980 р. став київським правителем.

Дуже впливовою у Галичині в досліджуваний період залишалась боярська верства, яка, зазнавши відчутної поразки у протистоянні з князем Романом, по його смерті почала повертати свої політичні позиції. Судячи з Іпатіївського літопису, найбільш авторитетними серед галицької знаті були Кормильчичі, а особливо - боярин Володислав. Погляди останнього часто були визначальними при формуванні зовнішньополітичної стратегії у відносинах із сусідніми західноєвропейськими і руськими правителями.

Відповідаючи на поставлені завдання у формі тез, зауважимо, що:

1) фактичним сюзереном Галицької землі від серпня 1205 р. вважався угорський король, який у своїх діях відштовхувався від двох ключових факторів: наявності підтримки серед місцевого боярства і укладення Сяноцької угоди із вдовою Романа Мстиславича - Анною. Відповідно король небезпідставно від 1206 р. (перший відомий історії диплом) коронувався як *Galitiae, Lodomeriae Rex*;

2) перша військова кампанія у Галичину наприкінці серпня - на початку вересня 1205 р.<sup>6</sup>, очолювана Могом, була покликана легітимізувати угорський вплив у Середньому Подністров'ї та частково захистити інтереси малолітніх Романовичів і княгині Анни, які фактично перетворювались у васалів короля. Даний похід не був масштабним, причому угорський полководець за короткий час покинув Галичину, що підтверджується актовим матеріалом Арпадів. Такий

факт свідчить про те, що Ендре був впевнений у міцності присутності своєї влади у східнослов'янських землях;

3) упродовж весни - першої половини літа 1206 р. угорський монарх здійснив другий похід, покликаний відвернути загрозу з боку чернігівських князів Ігоревичів та їхніх чисельних союзників (князів київських, смоленських, половецьких ханів і т.д.). За нашими підрахунками військо останніх могло нараховувати біля 6-8 тис. чоловік. Натомість Ендре "совокупяся весь"<sup>8</sup> - а це свідчить, що в його підпорядкуванні знаходилося максимально велика кількість озброєних людей. До військових зіткнень справа не дійшла, оскільки шляхом дипломатичних переговорів з польським князем Лешком Білим і Ольговичами Арпади зуміли зберегти за собою Галичину. Їхні інтереси від середини 1206 р. представляли місцеві бояри, зокрема Кормильчичі, і князі Ігоревичі, які були запрошені сюди саме останніми<sup>9</sup>. В часі зіткнення інтересів Арпадів та Ігоревичів у Середньому Подністров'ї Кормильчичі повернулись після кількарічного вигнання саме з володінь Ендре. Даний факт опосередковано підтверджений одним із угорських дипломів<sup>10</sup>. Король по приходу в Галич Ігоревичів продовжував титулуватись як *Galitiae, Lodomeriae Rex*<sup>11</sup>, тобто - як сюзерен вказаних територій;

4) прихід Володимира та Романа Ігоревичів до влади в Галичі та Звенигороді, відповідно, ознаменувався відправленням східнослов'янськими князями до Угорщини посольства із численними подарунками, що нагадувало одну із форм визнання сюзеренітету над собою;

5) правління братів Ігоревичів у Галичині супроводжувалося непорозуміннями, під час яких Роман використовував військову допомогу угорців проти свого брата Володимира. Кількість наданого князеві в допомогу війська встановити вкрай важко, бо джерела про це нічого не говорять. Однак поразка Володимира та встановлення восени 1207 р. в Галичі влади Романа свідчить, що допомога була вирішальною<sup>12</sup>. Даний факт посилював політичну залежність нового галицького князя від Ендре. Не виключено, що король очікував портягом короткого часу приїзду князя в Угорщину та складання оммажу і фуа;

6) Романове ігнорування його ж залежності від угорського короля спричинило до військового походу палатина Арпадів і одночасно трансильванського воєводи Бенедикта Бора восени 1208 р. в Середнє Подністров'я та взяття галицького князя в полон "в банѣ мьощася"<sup>13</sup>. Вказана дуже цікава і неоднозначна, на наш погляд, літописна інформація, могла з'явитися лише за двох обставин. По-перше, за умов відверто негативного ставлення волинського автора до особи самого князя, якого літописець свідомо хотів принизити такою вказівкою. По-друге, за умов відверто частих візитів великих чи менших військових контингентів угорців до Галичини

більша частина надавалося їм о впливами корол іншому випадку чисельне війсьво містами, містеч облогу й чинити

7) втеча Ром правління в Гал оточення не озна Святославом та східнослов'янсь шляхом відпра посольства на ч

8) спроба пе була зроблена ке вбивств провід (Володиславу К до Угорщини. М полягала у внес Середньому Под оголосити мало залежності від у що призвело до усунення із тери

9) без сумні - вересня 1210 р. престолі старшо Ендре, очолюван біля десяти угор волинські бояри Мстиславом Ні керівництвом ха Галичини Лешек так і західноєвр

Таким чино слід трактувати в сучасній історі як українських, погляд, слід пере

більша частина з яких, на наш погляд, навіть не фіксувалась джерелами, не надавалося їм особливого значення. Це можна пояснити виключно помітними впливами короля і його сюзеренними правами щодо місцевого володаря, бо в іншому випадку надзвичайно важко пояснити, як могло пройти непоміченим чисельне військо територією, яка була перенасичена великими і середніми містами, містечками, фортецями і монастирями, здатними тримати тривалу облогу й чинити опір;

7) втеча Романа з угорського полону в 1208 - 1209 рр. і абсолютно невдале правління в Галичі палатина Бенедикта в 1208 - середині 1209 рр. та його оточення не означало втрати чернігівськими князями (Володимиром, Романом, Святославом та їхніми родичами) сюзеренітету від Ендре. Повернення східнослов'янського володаря до влади в Середньому Подністров'ї відбувалось шляхом відправлення до Арпадів багатих подарунків у складі чергового посольства на чолі із Всеволодом Романовичем;

8) спроба перервати тяглість підлеглих Ігоревичів від угорського монарха була зроблена князями впродовж кінця 1209 - початку 1210 рр. під час масових вбивств провідних боярських опозиціонерів, серед яких тільки деяким (Володиславу Кормильчичу, Судиславу Бернатовичу і Філіпу) вдалось втекти до Угорщини. Мета візиту окремих представників галицької знаті до Ендре полягала у внесенні пропозиції позбавити чернігівських князів їхніх ленів у Середньому Подністров'ї. Натомість новим князем вказані бояри пропонували оголосити малолітнього Данила, який, як і Ігоревичі, перебував у фактичній залежності від угорського монарха. Прохання галицької знаті було прийнято, що призвело до останньої в даний період військової кампанії, спрямованої на усунення із території Середнього Подністров'я князів Ігоревичів;

9) без сумніву, масштабна військова кампанія Арпадів у Галичину червня - вересня 1210 р. завершилась перемогою угрів, встановленням на князівському престолі старшого Романовича і жорстокою стратою трьох Ігоревичів. У війську Ендре, очолюваному палатином Потом, "в силѣ тяжцѣ" також були присутні біля десяти угорських воєначальників<sup>14</sup>. Крім того, участь в поході взяли волинські бояри на чолі із князями Інгварем, Олександром Всеволодовичем та Мстиславом Німим. Війська Арпадів були підтримані половцями під керівництвом хана Тобага. При сприянні Судислава Бернатовича вирушив до Галичини Лешек Білий. Даний факт підтверджується як руськими літописами, так і західноєвропейськими анналами й хроніками.<sup>15</sup>

Таким чином, упродовж 1206 - 1210 рр. не всі походи угорського короля слід трактувати як "загарбницькі", "завойовницькі", "агресивні" і т.д. Існуючі в сучасній історіографії погляди на цю проблему, представлені працями низки як українських, так і російських, польських та угорських істориків, на наш погляд, слід переглянути.



П'ять, відомих історії, кампаній короля Ендре в Середнє Подністрів'я мали абсолютно різні цілі, які й визначали перебіг походів і їх наслідки. Перші військові акції 1205 - 1206 рр. передбачали легітимацію присутності угорської влади в Галичині, закріпленої політичною волею більшої частини боярської верхівки Галича, Сяноцьким договором із княгинею Анною, а також обставинами попереднього правління сина Бели III в регіоні упродовж 1188 - 1189 рр. В ході даних походів Арпадам вдалось усунути пряму загрозу контролю за Галицькою землею з боку інших законних престолонаслідників з династії Ольговичів. Логічним і оптимальним на той час завершенням походів для короля було встановлення в провідних містах землі Ігоревичів як васалів Ендре II.

Військова акція 1207 р. передбачала приведення до влади в Галичі Романа і вигнання Володимира Ігоревича. Наслідком походу, як ми вважаємо, мало стати посилення сюзеренітету Ендре над чернігівсько-галицьким володарем. Однак, Роман не поспішав з підданством, що призвело до четвертого походу 1208 р.

Останні дві кампанії 1208 і 1210 рр. передбачали покарання Ігоревичів за недотримання васальних обітниць. В обох походах угорців очолювали королівські палатини (Бенедикт Бор і Пот) - другі після короля персони в країні. Обидві акції завершилися перемогою Арпадів, хоча за чисельністю похід 1208 р. був значно меншим за похід 1210 р. Саме похід 1208 р. виявився найбільш несподіваним і неочікуваним для Романа Ігоревича, оскільки, на нашу думку, не розглядався князем як загрозовий для нього, а оцінювався ним як одна із рядових кампаній угорців у Середнє Подністрів'я, куди таких на початку XIII ст. було здійснено немало задля закріплення тут сфер впливу правителів Корони Святого Іштвана.

Звичайно, що метою останніх вищеописаних кампаній було збереження Арпадами у Галичині контролю за внутрішньополітичним розвитком землі, а тому і ставлениками на місцевий престол Ендре II пропонував людей із числа своїх васалів або підлеглих. Після втрати Ігоревичів таким став малолітній князь Данило Романович.

\* 19 червня 1205 р. у сутичці під м. Завихвост загинув волинський і галицький князь Роман Мстиславич, який на 1202 р. під своїм протекторатом об'єднав більшу частину південно-західних земель Русі, включно з Києвом. Його смерть спричинила до нового етапу загострення міждинастичних конфліктів серед східнослов'янських правителів, до якого долучились також правителі сусідніх центрально- та західноєвропейських країн, маючи на меті, зокрема, поширити свої сфери впливу на територію Галичини та Волині.

<sup>1</sup>Ипатьевская летопись // ПСРЛ. - СПб.: Типография М.А. Александрова, 1908. Т.2. - Стб.661.

\*\* Догові...  
дітьми один о...  
М.Котляра сві...  
краківсько-са...  
галицьких і во...  
ін.).

\*\*\* Прич...  
мірою загадко...  
Ми вважаємо...  
міста Сянок, д...  
галицько-воли...  
угорського мо...  
були звичайни...  
II приставки С...  
<sup>2</sup>Codex d...

Budae: Typis T...  
diplomaticus p...  
Nagy, Desideri...  
<sup>3</sup>Войтови...

склад, суспіль...  
України. - Льв...

<sup>4</sup>Войтови...  
століть. - 2002

<sup>5</sup>Baumgar...  
au XIIIo siecle

<sup>6</sup>Л'їтопи...  
Изд. Археогра...

<sup>7</sup>Codex d...  
<sup>8</sup>Л'їтопи...

Изд. Археогра...  
<sup>9</sup>Там сам...

<sup>10</sup>Codex d...  
<sup>11</sup>Ibidem.

<sup>12</sup>Ипатьев...  
<sup>13</sup>Там сам...

<sup>14</sup>Ипатьев...  
<sup>15</sup>Там сам...

// Monumenta H...  
1878. - Т.3. - S...

rocznikach Kro...  
im. Adama Mic...

Подністров'я мали  
наслідки. Перші  
сутності угорської  
частини боярської  
, а також обстави-  
вж 1188 - 1189 рр.  
розу контролю за  
дників з династії  
походів для коро-  
васалів Ендре П.  
и в Галичі Романа  
и вважаємо, мало  
цьким володарем.  
четвертого походу

ання Ігоревичів за  
орців очолювали  
и персони в країні.  
істю похід 1208р.  
иявився найбільш  
и, на нашу думку,  
ся ним як одна із  
их на початку XIII  
равителів Корони

було збереження  
озвитком землі, а  
ав людей із числа  
і став малолітній

ський і галицький  
м об'єднав більшу  
мерть спричинила  
хіднослов'янських  
с центральнo- та  
ї сфери впливу на  
ександрова, 1908. -

\*\*Договір, про який йде мова, стосувався опіки правителями обох країн над дітьми один одного у випадку несподіваної смерті когось із них самих. Дослідження М.Котляра свідчать, що окрім Ендре та Романа, одразу ж до даної угоди приєднався краківсько-сандомирський князь Лешек Білий (Див. наприклад: Котляр М. Дипломатія галицьких і волинських князів XII - XIII ст. // Київська старовина. - 2000. - №5. - С.5 та ін.).

\*\*\*Причини укладення Сяноцького договору та його головні умови є значною мірою загадковими і трактованими в літературі, як на наш погляд, доволі однобоко. Ми вважаємо, що наприкінці літа 1205 р. вдова Романа Анна виїхала до словацького міста Сянок, де під час зустрічі із Арпадами, фактично визнала головним сюзереном галицько-волинських земель короля Ендре. Невідомо який особистісний статус щодо угорського монарха зберігала вона сама, однак зрозуміло, що її діти - Данило і Василько були звичайними васалами. В іншому випадку пояснити миттєву появу в титулі Ендре II приставки *Galitiae, Lodomeriae Rex* досить проблематично.

<sup>2</sup>*Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis / Studio et opera G. Fejer. - Budae: Typis Typogr. Regiae Universitatis Ungaricae, 1829. - T.3. - V.1. - S.31; Codex diplomaticus patrius. Hazai okmánytar: In 7 t. / Studio et opera Arnoldi Ipolyi, Emerici Nagy, Desiderii Veghely. - Budapestini: Typis Alexsandri Kocsi, 1876. - T.6. - S.6.*

<sup>3</sup>Войтович Л. Князівські династії Східної Європи (кінець IX - початок XVI ст.: склад, суспільна і політична роль) / Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України. - Львів, 2000.

<sup>4</sup>Войтович Л. Друга галицька династія. Загадки і проблеми досліджень // Пам'ять століть. - 2002. - №5. - С.35-49.

<sup>5</sup>Baumgarten N. Genealogies et mariages occidentaux des Ruricides Russes. Du X<sup>e</sup> au XIII<sup>e</sup> siecle. - Roma: Pont. Institutum orientalium Studiorum, 1928. - P.15.

<sup>6</sup>Летопись по списку Лаврентія // Летопись по Лаврентіевскому списку. - СПб.: Изд. Археографической комиссии, 1872. - С.405.

<sup>7</sup>*Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. - T.3. - V.1. - S.32.*

<sup>8</sup>Летопись по списку Лаврентія // Летопись по Лаврентіевскому списку. - СПб.: Изд. Археографической комиссии, 1872. - С.405.

<sup>9</sup>Там само.

<sup>10</sup>*Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. - T.3. - V.1. - S.257.*

<sup>11</sup>*Ibidem. - S.33-34.*

<sup>12</sup>Ипатьевская летопись. - Стб.720.

<sup>13</sup>Там само. - Стб.722.

<sup>14</sup>Ипатьевская летопись. - Стб.724.

<sup>15</sup>Там само. - Стб.727; *Katalogi biskupow krakowskich / wydal Wojciech Ketrzynski // Monumenta Poloniae historica. - Lwow: W komisie ksiegarni Gubrynowicza i Schmidta, 1878. - T.3. - S.313; Labuda Gerard. Zaginiona kronika z pierwszej polowy XIII wieku w rocznikach Krolestwa Polskiego Jana Dlugosza. Proba rekonstrukcji. - Poznan: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 1983. - S.42.*

## ЗМІСТ

Ярослав ІСАЄВИЧ. Галицько-Волинська держава.	3
Волинське і Галицьке князівства та їх об'єднання.	4
Данило Галицький.	9
Галицько-Волинське князівство в кінці XII - на початку XIV ст.	13
Культура Галицько-Волинської земель княжої доби.	15
Владика Софрон МУДРИЙ ЧСВВ. Значення Галицької митрополії і церкви в історії України.	24
Микола МУШИНКА. Ярослав Пастернак - дослідник української старовини.	29
Микола БЕВЗ, Володимир БЕВЗ, Юрій ЛУКОМСЬКИЙ, Василь ПЕТРИК. Успенський собор давнього Галича: історія вивчення, проблеми збереження та консервації.	35
Іван МОГИТИЧ, Ярема ЧУРИЛИК, Едуард ДЕМЦЮХ. Обґрунтування наукової реконструкції Успенського собору Давнього Галича.	43
Богдан ТОМЕНЧУК, Олег МЕЛЬНИЧУК. Княжий Галич - епископський центр середини XII - XIII ст. (за археологічними даними).	51
Микола БАНДРІВСЬКИЙ, Роман ВЕРХОЛЯК. Курган у Крилосі і проблема проникнення носіїв середньодніпровської культури у верхнє Придністров'я і Посяння.	56

**КНЯЖИЙ ГАЛИЧ - ГАЛИЦЬКЕ КНЯЗІВСТВО -  
ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКА ДЕРЖАВА: АКТУАЛЬНІ  
ПРОБЛЕМИ ІСТОРИЧНОГО ЗНАЧЕННЯ**

Степан БОРЧУК. Галицькі землі XV ст. у працях Ісидора Шараневича.	61
Мирослав ВОЛОЩУК. Угорські військові кампанії у Галичину на початку XIII ст.: основні цілі та характер перебігу.	64
Галина ГЛАДКА. Місце і роль боярства в політичних процесах Галицько-Волинської держави	72
Dariusz DaBROWSKI. Zgon Jarosława Izjasławowicza. O potrzebie dalszych badań nad genealogią Rurykowiczów	76
Марія ДЕМЧУК, Олег МАЗУР. Конкубінати у першій Галицькій династії: прізвищеві назви та володарські права бастардів.	83
Петро ДОВГАНЬ, Олег МАЗУР. Церковні санкції на шлюби волинських Мономаховичів: питання імбридінгу.	88
Іван КУЦІЙ. Реценція Галицько-Волинського князівства в науково-історичній думці Галичини XIX ст.	92
Александр МАЙОРОВ. К предыстории Галицкой земли: о географическом положении Великой Хорватии по данным Константина Багрянородного.	96

Віталій НАГІРНИЙ. Давньогалицько-волинського князівства.  
Лариса ШАПОВАЛ. Галицько-волинських українських істориків.  
Роман ПЯТКІВСЬКИЙ. Українських істориків у світлі українських істориків чверті XX століть.

## НОВІТНІ АРХЕОЛОГІЧНІ

Наталія БІЛАС. Святославів археологічний аспект.  
Богдан БОДНАРЮК. Давньогалицької християнізації в кінці XII - XIII ст.  
Ігор ВОЗНИЙ. Класичний Дністровського межиріччя.  
Ростислав ЛЕЩИНСЬКИЙ. Української преси Північного Прикарпаття соціально-політичний аспект.  
Олег МАЗУР. Антропологія.  
Юлія МИСЬКО. Християнської Верхнього Попруття і

ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ  
В РОЗБУДОВІ

Іван БАЛАБАН. Дипломатичний Римським Святишим Престолом.  
Лілія БОРИСЕВИЧ, (Кузьма) - засновник Галицької Руслан ДЕЛЯТИНСЬКИЙ. Історичного заснування Свято-Святослав КИЯК. Ставлення католицькості київської держави.  
Віра МЕЛЬНИК. Галицької (1303-1347): причини і наслідки.  
Семен ПОБУЦЬКИЙ. Міждержавних і міжконфесійних.  
о. Євген ТКАЧ. Значення українського пастирського Мечислав ФІГЛЕВСЬКИЙ.